

Д. В. БУСУЙОК*Діана Вікторівна Бусуйок, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України***ВИДИ СТАНДАРТІВ ТА НОРМАТИВІВ У ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ**

Правове регулювання використання та охорони земель відбувається за допомогою стандартів та нормативів у галузі охорони земель. Ефективність правового регулювання використання та охорони земель залежить від того, наскільки стандарти та нормативи у галузі охорони земель являють собою цілісну систему. Вчені провадили класифікацію стандартів та нормативів у сфері охорони навколишнього середовища¹, а також у галузі охорони земель². Дослідження видів стандартів та нормативів у сфері охорони навколишнього середовища переважають над дослідженнями стандартів та нормативів у галузі охорони земель. Існують поодинокі дослідження стандартів та нормативів у галузі охорони земель. Запропоновані класифікації не дають змоги уявити представити ці стандарти та нормативи як цілісну систему. У зв'язку з цим постає потреба у систематизації стандартів та нормативів у галузі охорони земель за відповідними критеріями.

Залежно від зовнішньої форми визначення вимог щодо якості земель, родючості ґрунтів і допустимого антропогенного навантаження та господарського освоєння земель доцільно розрізняти: стандарти в галузі охорони земель; нормативи в галузі охорони земель.

У галузі охорони земель та відтворення родючості ґрунтів встановлюються такі нормативи: гранично допустимого забруднення ґрунтів; якісного стану ґрунтів; оптимального співвідношення земельних угідь; оптимального співвідношення культур у сівозмінах у різних природно-сільськогосподарських регіонах; показники деградації земель та ґрунтів.

Щодо систематизації стандартів, то ДК 004:2008 «Український класифікатор нормативних документів» призначено для впорядкування та класифікації стандартів та інших нормативних документів щодо стандартизації³. Він розроблений відповідно до Міжнародного класифікатора стандартів. На підставі класифікації нормативних документів щодо стандартизації уявляється доцільним систематизувати стандарти у галузі охорони земель. Система ієрархічна, трирівнева. Вона передбачає поділ на класи, групи та підгрупи.

За сферою стандартизації можна виділити три класи: «Загальні положення. Термінологія. Стандартизація. Документація»; «Захист довкілля та здоров'я. Безпека»; «Сільське господарство». У межах цих класів за об'єктами стандартизації виділяються групи з подальною їх деталізацією у підгрупах.

У межах класу «Загальні положення. Термінологія. Стандартизація. Документація» існує група «Словники термінів». Ця група поділяється на дві підгрупи: «Захист довкілля та здоров'я. Безпека (Словники термінів)» та «Сільське господарство (Словники термінів)».

У межах класу «Захист довкілля та здоров'я. Безпека» можна виділити такі групи: «Захист довкілля», «Якість води», «Якість ґрунту. Ґрунтознавство».

У групі «Захист довкілля» існують такі підгрупи: «Довкілля та захист довкілля взагалі», «Екологічне керування/управління», «Економіка довкілля», «Оцінювання впливу на довкілля», «Забруднювання, контроль забруднювання та охорона природи», «Екологічне маркування», «Життєвий цикл продукції», «Проекти у сфері захисту довкілля», «Інші стандарти стосовно захисту довкілля».

У групі «Якість води» можна виділити такі підгрупи: «Якість води взагалі», «Вода природних джерел».

Група «Якість ґрунту. Ґрунтознавство» поділяється на такі підгрупи: «Якість ґрунту та ґрунтознавство взагалі»; «Досліджування ґрунтів узагалі»; «Хімічні характеристики ґрунтів»; «Фізичні властивості ґрунтів»; «Біологічні властивості ґрунтів»; «Гідрологічні властивості ґрунтів»; «Інші стандарти стосовно якості ґрунтів».

У межах класу «Сільське господарство» існує група «Землеробство/рільництво та лісівництво». У межах цієї групи існують такі підгрупи: «Землеробство/рільництво та лісівництво взагалі», «Рослинництво», «Тваринництво та селекція тварин», «Озеленювання та лісорозведення», «Інші стандарти стосовно землеробства/рільництва та лісівництва».

Залежно від суб'єктів прийняття і за територією поширення існують: міжнародні, регіональні та національні стандарти.

Міжнародні стандарти – це стандарти, прийняті міжнародною організацією зі стандартизації та доступні широкому колу користувачів. До міжнародних стандартів можна віднести стандарти ISO⁴.

Регіональні стандарти – це стандарти, прийняті регіональною організацією зі стандартизації та доступні широкому колу користувачів⁵. До регіональних стандартів можна віднести міждержавні стандарти. У якості міждержавних стандартів виступають ГОСТи. Слід розрізняти два види ГОСТів. Перший вид ГОСТів – це стандарти, які були наявні на 1 січня 1992 р. у фонді Держстандарту Росії як правонаступника Держстандарту СРСР відповідно до Угоди про проведення узгодженої політики в галузі стандартизації, метрології і сертифікації від 13 березня 1991 р. № 997_102. Другий вид ГОСТів – це стандарти, прийняті

Міждержавною Радою із стандартизації, метрології, сертифікації, а в галузі будівництва – Міждержавною науково-технічною комісією із стандартизації і технічного нормування в будівництві⁶.

Міждержавні стандарти приймають в якості національних (державних) стандартів у державах, національні органи яких прийняли ці стандарти (приєднались до них), у порядку, встановленому цими національними органами. При цьому застосування міждержавних стандартів, як правило, здійснюється безпосередньо, без переоформлення в національні (державні) стандарти.

Для визначення взаємозв'язку міждержавних стандартів з відповідними міжнародними стандартами встановлюються три ступеня відповідності: ідентична («IDT» – для ідентичних міждержавних стандартів), модифікована («MOD» – для модифікованих міждержавних стандартів), нееквівалентна («NEQ» – для нееквівалентних міждержавних стандартів)⁷. Ідентичні стандарти – гармонізовані стандарти, які ідентичні за змістом та формою представлення. Модифіковані стандарти – гармонізовані стандарти, що мають технічні відхилення та/або відмінності за формою представлення за умови їх ідентифікації та пояснення. Нееквівалентні стандарти – стандарти, які мають неідентифіковані технічні відхилення та/або відмінності за формою представлення⁸.

Щодо недоліків, то у Державних стандартах України, які присвячені врегулюванню міждержавної стандартизації, містяться посилання на ГОСТи, які вже не діють і замість яких затверджено інші стандарти. Зокрема, у ДСТУ 3281-95 «Порядок розроблення міждержавних стандартів»⁹ наведено посилання на ГОСТ 1.5-93 «Правила проведення работ по межгосударственной стандартизации. Общие требования к построению, изложению, оформлению и содержанию стандартов». Разом з тим, замість цього стандарту передбачена дія ГОСТу 1.5-2001 «Межгосударственная система стандартизации. Стандарты межгосударственные, правила и рекомендации по межгосударственной стандартизации. Общие требования к построению, изложению, оформлению, содержанию и обозначению»¹⁰.

Є випадки, коли ГОСТи, які включені до складу Українського класифікатора нормативних документів на офіційному сайті Українського науково-дослідного і навчального центру проблем стандартизації, сертифікації та якості та розміщені на електронних російських ресурсах¹¹, збігаються за номером, проте мають різні назви. Зокрема, ГОСТ 1.0-92 у складі Українського класифікатора нормативних документів має назву «Правила проведения работ по межгосударственной стандартизации. Общие положения», а на вказаному вище електронному російському ресурсі – «Межгосударственная система стандартизации. Основные положения».

Міждержавні стандарти повинні перебувати в актуальному стані. Відтак, вони мають підлягати оперативному оновленню. З метою уникнення неточностей у назві та змісті стандартів має існувати офіційна електронна база міждержавних стандартів. У цій базі доцільно здійснити систематизацію усіх наявних міждержавних стандартів.

Національні стандарти – стандарти, прийняті національним органом із стандартизації та доступні широкому колу користувачів¹². На національному рівні під національними стандартами розуміють державні стандарти України, прийняті центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері стандартизації, та доступні для широкого кола користувачів¹³.

Відбувається запровадження міжнародних та регіональних стандартів у систему національних стандартів. Вони вважаються прийнятими на національному рівні, якщо національний стандарт ідентичний або модифікований¹⁴. Залежно від ступеня відповідності національного стандарту міжнародному та регіональному розрізняють такі національні стандарти: національний стандарт ідентичний, національний стандарт модифікований, національний стандарт нееквівалентний.

За сферою діяльності, в якій виникають питання, пов'язані з використанням та охороною земель, стандарти та нормативи поділяються на ті, що опосередковують: діяльність, яка пов'язана з використанням та охороною довкілля, ландшафтів, ґрунтів; сільськогосподарську діяльність; діяльність у сфері землеустрою; діяльність у сфері будівництва; діяльність щодо забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення.

Стосовно діяльності, пов'язаної з використанням та охороною довкілля, ландшафтів, ґрунтів, то, зокрема у ДСТУ 4976:2008, наводиться визначення основних положень щодо комплексу стандартів у сфері охорони ґрунтів¹⁵.

Що стосується сільськогосподарської діяльності, то, наприклад, у ДСТУ 4691:2006 встановлено терміни та визначено поняття, що їх використовують у землеробстві¹⁶.

Державні стандарти, норми і правила у сфері землеустрою встановлюють комплекс якісних та кількісних показників, параметрів, що регламентують розробку і реалізацію документації із землеустрою з урахуванням екологічних, економічних, соціальних, природно-кліматичних та інших умов¹⁷.

Щодо діяльності у сфері будівництва, то залежно від зовнішньої форми закріплення нормативних вимог існують: державні стандарти у сфері будівництва та будівельні норми, пов'язані з використанням та охороною земель.

Що стосується будівельних норм, то нормування у будівництві – діяльність із розроблення та затвердження будівельних норм для обов'язкового застосування у сфері будівництва, містобудування та архітектури з метою формування безпечно середовища для життя і здоров'я людини. Будівельні норми – затверджений суб'єктом нормування підзаконний нормативний акт технічного характеру, що містить обов'язкові вимоги у сфері будівництва, містобудування та архітектури.

Розрізняють державні та галузеві будівельні норми. Державні будівельні норми – нормативний акт, затверджений центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у

сфері будівництва. Галузеві будівельні норми – нормативний акт, затверджений міністерством у межах своїх повноважень у разі відсутності державних будівельних норм або необхідності встановлення вимог до будівництва окремих видів споруд, що конкретизують вимоги державних будівельних норм. Упорядковане збирання контрольних примірників будівельних норм має становити фонд будівельних норм¹⁸.

Залежно від суб'єктів та часу прийняття слід розрізняти: державні стандарти у сфері будівництва та будівельні норми, які пов'язані з використанням і охороною земель та прийняті за часи незалежності України; нормативні документи (республіканські будівельні норми) колишнього УРСР, дія яких не скасована; нормативні документи (будівельні норми) колишніх СРСР та РЕВ, дія яких не скасована.

Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України розробило класифікацію нормативних документів у галузі будівництва і промисловості будівельних матеріалів¹⁹. Відповідно до змісту можна виділити такі державні стандарти у сфері будівництва та будівельні норми, які пов'язані з використанням та охороною земель:

Клас – Організаційно-методичні нормативні документи, підклас – Стандартизація, нормування, сертифікація і метрологія, комплекс документів – Система стандартизації та нормування у будівництві.

Клас – Містобудівні нормативні документи, підклас – Містобудівна документація та інформаційне забезпечення, комплекс документів – Система містобудівної документації.

Клас – Містобудівні нормативні документи, підклас – Планування і забудова територій і населених пунктів, комплекс документів – Регіональне планування і розміщення об'єктів містобудування; Планування і забудова міст, селищ і функціональних територій; Планування і забудова сільських поселень.

Клас – Технічні нормативні документи, підклас – Загальнотехнічні вимоги до життєвого середовища та продукції будівельного призначення, комплекс документів – Захист від небезпечних геологічних процесів, шкідливих експлуатаційних впливів, від пожежі; Система надійності та безпеки в будівництві.

Клас – Технічні нормативні документи, підклас – Об'єкти будівництва та промислова продукція будівельного призначення, комплекс документів – Основи та фундаменти споруд; Споруди транспорту; Інженерне обладнання споруд, зовнішніх мереж.

Що стосується діяльності із забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення, то відповідно до Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» від 24 лютого 1994 р. № 4004 – XII органи виконавчої влади, місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації та громадяни зобов'язані утримувати надані в користування чи належні їм на праві власності земельні ділянки і території згідно з вимогами санітарних норм. Державні санітарні норми та правила (санітарні норми) – обов'язкові для виконання нормативно-правові акти центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я. Вони встановлюють медичні вимоги безпеки щодо середовища життєдіяльності та окремих його факторів, недотримання яких створює загрозу здоров'ю і життю людини та майбутніх поколінь, а також загрозу виникнення й розповсюдження інфекційних хвороб та масових неінфекційних захворювань (отруєнь) серед населення. Слід розрізняти санітарні норми, затверджені Міністерством охорони здоров'я СРСР²⁰, Міністерством охорони здоров'я України²¹ та іншими органами²².

Таким чином, проведене дослідження дало змогу систематизувати наявні стандарти та нормативи у галузі охорони земель за відповідними критеріями. Залежно від зовнішньої форми визначення вимог щодо якості земель, родючості ґрунтів і допустимого антропогенного навантаження та господарського освоєння земель доцільно розрізняти: стандарти в галузі охорони земель; нормативи в галузі охорони земель. Залежно від суб'єктів прийняття та за територією поширення існують: міжнародні, регіональні й національні стандарти. За сферою діяльності, в якій виникають питання, пов'язані з використанням та охороною земель, стандарти та нормативи поділяються на ті, що опосередковують: діяльність, пов'язану з використанням та охороною довкілля, ландшафтів, ґрунтів; сільськогосподарську діяльність; діяльність у сфері землеустрою; діяльність у сфері будівництва; діяльність щодо забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення. Встановлена система стандартів та нормативів у галузі охорони земель сприятиме найбільш повному їхньому застосуванню як з боку володільців земельних ділянок, так і з боку органів виконавчої влади та забезпечить подальший розвиток заходів із охорони земель.

¹ Окружающая среда под охраной закона / [Некрасова Г. А. [и др.]; под ред. О. С. Колбасов, М. М. Славин. – М.: Институт государства и права АН СССР, 1982. – С. 61–65; Петров В. В. Эффективность правового механизма обеспечения качества окружающей среды / В. В. Петров // Советское государство и право. – 1977. – № 9. – С. 101; Стойков В. Ф. Экологическая безопасность в строительной деятельности: организация и управление: учебное пособие / В. Ф. Стойков, И. М. Потравный. – М.: Экономика, 2011. – С. 205–210; Хламов И. Т. Формирование качества окружающей среды – научная основа её охраны и рационального природопользования / И. Т. Хламов // Советское государство и право. – 1985. – № 12. – С. 64–66; Шемшученко Ю. С. Государственное управление охраной окружающей среды в СССР: дисс. ... докт. юрид. наук: 12.00.02 / Шемшученко Ю. С. – К., 1978. – С. 138–139.

² Мірошниченко А. М. Нормування як засіб правового регулювання земельних відносин: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Мірошниченко Анатолій Миколайович. – К., 2004. – С. 56–83.

³ Український класифікатор нормативних документів ДК 004:2008, затверджено та надано чинності наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 26 серпня 2008 року № 301 [Електронний ресурс] // Офіційний сайт НАУ-Online. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=va301609-08>

⁴ ГОСТ 1.1 – 2002 Межгосударственная система стандартизации. Термины и определения [Електронний ресурс] // Строительные нормативы: Официальный сайт. – Режим доступу: <http://vsenip.com/Data1/11/11362/index.htm>

- ⁵ ГОСТ 1.1 – 2002 Межгосударственная система стандартизации. Термины и определения [Электронный ресурс] // Строительные нормативы: Официальный сайт. – Режим доступа : (<http://vsenip.com/Data1/11/11362/index.htm>)
- ⁶ ДСТУ 3281 – 95 Порядок розроблення міждержавних стандартів. – К.: Держстандарт України, 1996. – 19 с.
- ⁷ ГОСТ 1.3 – 2002 Межгосударственная система стандартизации. Правила и методы принятия международных и региональных стандартов в качестве межгосударственных стандартов [Электронный ресурс] // Строительные нормативы: Официальный сайт – Режим доступа: <http://vsenip.com/Data1/46/46359/index.htm>
- ⁸ ГОСТ 1.1 – 2002 Межгосударственная система стандартизации. Термины и определения [Электронный ресурс] // Строительные нормативы: Официальный сайт. – Режим доступа: <http://vsenip.com/Data1/11/11362/index.htm>
- ⁹ ДСТУ 3281 – 95 Порядок розроблення міждержавних стандартів. – К.: Держстандарт України, 1996. – 19 с.
- ¹⁰ ГОСТ 1.5-2001 Межгосударственная система стандартизации. Стандарты межгосударственные, правила и рекомендации по межгосударственной стандартизации. Общие требования к построению, изложению, оформлению, содержанию и обозначению [Электронный ресурс] // Строительные нормативы: Официальный сайт. – Режим доступа: <http://vsenip.com/Data1/10/10119/index.htm>
- ¹¹ ГОСТ 1.0 – 92 Межгосударственная система стандартизации. Основные положения [Электронный ресурс] // Строительные нормативы: Официальный сайт. – Режим доступа: <http://vsenip.com/Data1/4/4550/index.htm>). – 2012. – 30 жовтня.
- ¹² ГОСТ 1.1 – 2002 Межгосударственная система стандартизации. Термины и определения [Электронный ресурс] // Строительные нормативы: Официальный сайт. – Режим доступа: <http://vsenip.com/Data1/11/11362/index.htm>). – 2012. – 30 жовтня.
- ¹³ Закон України «Про стандартизацію» від 17 травня 2001 року № 2408-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 31. – Ст. 145.
- ¹⁴ ДСТУ 1.7-2001 Правила і методи прийняття та застосування міжнародних і регіональних стандартів. – К.: Держстандарт України, 2001. – 25 с.
- ¹⁵ ДСТУ 4976:2008 Комплекс стандартів у сфері охорони ґрунтів Основні положення. – К.: Держспоживстандарт України, 2009. – 6 с.
- ¹⁶ ДСТУ 4691:2006 Землеробство Терміни та визначення понять. – К.: Держспоживстандарт України, 2008. – 38 с.
- ¹⁷ Закон України «Про землеустрій» від 22 травня 2003 року № 858-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 36. – Ст. 282.
- ¹⁸ Закон України «Про будівельні норми» від 5 листопада 2009 року № 1704-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 5. – Ст. 41.
- ¹⁹ Національні нормативні документи України у галузі будівництва та промисловості будівельних матеріалів: за станом на 01.03.2013 року. – К.: НТК «Будстандарт», 2013. – 268 с.
- ²⁰ Санитарные нормы допустимых концентраций химических веществ в почве СанПиН 42-128-4433-87, Министерство здравоохранения СССР, 30 октября 1987 г. // Інформаційна довідкова система «Будстандарт» 3.0.0.; Санитарные правила и нормы охраны прибрежных вод морей от загрязнения в местах водопользования населения СанПиН № 4631-88, Министерство здравоохранения СССР, 6 июля 1988 г. // Інформаційна Довідкова Система «Будстандарт» 3.0.0.
- ²¹ Наказ Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Державних санітарних правил планування та забудови населених пунктів» від 19 червня 1996 року № 173 // Інформаційна Довідкова Система «Будстандарт» 3.0.0.; Наказ Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Державних санітарних норм та правил утримання територій населених місць» від 17 березня 2011 року № 145 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 27. – Стор. 213.
- ²² Державні санітарні правила та норми «Гігієнічні вимоги щодо облаштування і утримання кладовищ в населених пунктах України» ДСанПіН 2.2.2.028 – 99, затверджено постановою Головного державного санітарного лікаря України від 1 липня 1999 № 28 // Інформаційна довідкова система «Будстандарт» 3.0.0.

Резюме

Бусуйок Д. В. Види стандартів та нормативів у галузі охорони земель.

У статті проведено систематизацію стандартів та нормативів у галузі охорони земель. В залежності від зовнішньої форми визначення вимог щодо якості земель, родючості ґрунтів і допустимого антропогенного навантаження та господарського освоєння земель доцільно розрізняти: стандарти в галузі охорони земель; нормативи в галузі охорони земель. Залежно від суб'єктів прийняття та за територією поширення існують: міжнародні, регіональні й національні стандарти. За сферою діяльності, в якій виникають питання, пов'язані з використанням та охороною земель, стандарти та нормативи поділяються на ті, що опосередковують: діяльність, яка пов'язана з використанням та охороною довкілля, ландшафтів, ґрунтів; сільськогосподарську діяльність; діяльність у сфері землеустрою; діяльність у сфері будівництва; діяльність із забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення.

Ключові слова: стандарти у галузі охорони земель, нормативи у галузі охорони земель, міжнародні стандарти, регіональні стандарти, національні стандарти, довкілля, ґрунти, сільськогосподарська діяльність.

Резюме

Бусуйок Д. В. Виды стандартов и нормативов в области охраны земель.

В статье проведена систематизация стандартов и нормативов в отрасли охраны земель. В зависимости от внешней формы определения требований в отношении качества земель, плодородия почв и допустимой антропогенной нагрузки и хозяйственного освоения земель целесообразно различать: стандарты в отрасли охраны земель; нормативы в отрасли охраны земель. В зависимости от субъектов принятия и от территории действия существуют: международные, региональные и национальные стандарты. В зависимости от области деятельности, в которой возникают вопросы, связанные с использованием и охраной земель стандарты и нормативы делятся на те, что опосредствуют: деятельность, связанную с использованием и охраной окружающей среды, ландшафтов, почв; сельскохозяйственную деятельность; деятельность в области землеустройства; деятельность в области строительства; деятельность по обеспечению санитарного и эпидемиологического благополучия населения.

Ключевые слова: стандарты в отрасли охраны земель, нормативы в отрасли охраны земель, международные стандарты, региональные стандарты, национальные стандарты, окружающая среда, почвы, сельскохозяйственная деятельность.

Summary

Busuiok D. The kinds of standards and norms in the sphere of land use and protection.

The systematization of standards and norms in the sphere of land use and protection has been done in the article. Depending on the external form of requirements to land quality, soil fertility, anthropogenic pressing and economical land development there are: standards in the sphere of land use and protection; norms in the sphere of land use and protection. Depending on the subjects of acceptance and the territory of distribution there are: international standards, regional standards and national standards. According to the sphere of activity where the questions, related to the land use and protection exists there are such norms and standards: norms and standards in the sphere of the environment; norms and standards in the sphere of landscapes and soils use and protection; norms and standards in the sphere of agricultural activity; norms and standards in the sphere of land management; norms and standards in the sphere of building; norms and standards in the sphere of sanitary and epidemic prosperity of population.

Key words: standards in the sphere of land use and protection; norms in the sphere of land use and protection, international standards, regional standards, national standards, the environment, soil, agriculture.

Отримано 6.01.2014

УДК 349.6 (477)

А. С. ЄВСТІГНЄВ

Андрій Сергійович Євстігнєв, кандидат юридичних наук, доцент, доцент Київського національного університету імені Тараса Шевченка

**ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ВАТ
ПРИ ВИДАЧІ ДОЗВІЛЬНИХ ДОКУМЕНТІВ НА ПРАВО
СПЕЦІАЛЬНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ В УКРАЇНІ**

Ефективне комплексне правове забезпечення екологічної безпеки (далі – ЕБ) у процесі спеціального природокористування неможливе без удосконалення чинного екологічного законодавства України шляхом запровадження прогресивних механізмів попередження порушення ЕБ. Різновидом таких механізмів, на нашу думку, можна розглядати так званий «принцип ВАТ», який на даний час активно реалізовується багатьма розвиненими європейськими країнами.

Різні аспекти правового забезпечення екологічної безпеки були предметом наукових досліджень вчених – представників вітчизняної науки екологічного права, як-от: В. І. Андрейцев, Г. І. Балюк, Ю. Л. Власенко, А. П. Гетьман, Н. Л. Ільїна, І. І. Каракаш, Т. Г. Ковальчук, М. В. Краснова, Н. Р. Малишева, О. В. Сушик, Т. О. Третяк, М. О. Фролов, М. В. Шульга, Ю. С. Шемшученко та ін.

Водночас спеціальні правові дослідження реалізації принципу ВАТ при видачі дозвільних документів на право спеціального природокористування в Україні у юридичній літературі не здійснювались, що обумовлює актуальність проведеного в цій статті дослідження.

Стратегією національної екологічної політики на період до 2020 р., затвердженої Законом України від 21 грудня 2010 р.¹, серед основних інструментів реалізації названої політики визначено удосконалення дозвільної системи у сфері охорони навколишнього природного середовища. При цьому зміст названого інструмента полягає у встановленні науково обґрунтованих обмежень на використання природних ресурсів та забруднення навколишнього природного середовища, впровадженні інтегрованого дозволу щодо регулювання забруднення навколишнього природного середовища відповідно до Директиви ЄС про попередження та контроль забруднення ('IPPC' 96/61/EC Directive) (далі – Директива 96/61/EC), спрощення процедури видачі дозволу та забезпечення прозорості. Отже, реалізації механізму, визначеного вказаною директивою 96/61/EC (який, власне, і передбачає застосування ВАТ), вітчизняним законодавцем надано важливе значення.

Перш ніж перейти до аналізу пробем реалізації принципу ВАТ в Україні, слід з'ясувати його сутність та правову природу.

Вперше принцип «Найкращих доступних технологій без надмірних витрат» (Best available techniques not entailing excessive costs (BATNEEC) був сформульований у Директиві Робочої групи по атмосферному повітрю (Air Framework Directive (AFD) в 1984 р. і стосувався викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від великих промислових підприємств.

У 1996 р. даний принцип було удосконалено та закріплено у Директиві 96/61/EC, якою упорядковано відносини стосовно застосування найкращих існуючих технологій щодо трьох компонентів навколишнього середовища – атмосферного повітря, водних об'єктів та ґрунтів та передбачено встановлення граничних значень негативного впливу на навколишнє середовище на основі найкращих існуючих технологій².

Цією Директивою вимагається отримання дозволу на певні види промислової та сільськогосподарської діяльності з високим ризиком забруднення (енергетика, виробництво та обробка металів, мінеральна про-